

ДЖОН УИНДЪМ ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА

Превод от английски: Румен Митков, 1983

chitanka.info

I

Гледката не беше нищо особено. За очи, свикнали с пейзажите на Земята, това изобщо не беше гледка, а просто част от неизменния марсиански фон. Отпред и отляво спокойната вода се простираше като копирено платно до хоризонта. На около миля отдясно лежеше нисък бряг, чийто жълточервен пясък прозираше през разхвърляните туфи от проскубани храсти. В далечината се издигаха белите корони на пурпурни планини.

В кротката топлина на пладнето Бърт остави лодката да го носи сама. Зад него вълните тихо разтваряха своето ветрило, а после пак замираха в спокойствие. Още по-назад необятната тишина се съгъстваше отново и не оставаше нищо, което да напомня, че някой е минал оттук. Тази картина се беше запазила почти непроменена през няколкото дни и стотиците мили монотонно пърпорещо пътуване.

Неговата лодка бе странно, уникално съоръжение. Защото я беше направил сам — при това без да знае каквото и да било относно конструирането на плавателни съдове. Отначало съществуваше нещо като план — е, някаква неясна идея — в главата му, но се наложи да го изменя толкова пъти, че на практика по-голямата част от него се беше родила от плоскостите и другите материали, които успя да намери. Резултатът се оказа нещо средно между китайска джонка, плоскодънна лодка и резервоар за дъждовна вода, но задоволяваше Бърт.

Той се изтегна в уютно безделие на кърмата. Едната му ръка, в дрипав ръкав, висеше през лоста на кормилото, а другата лежеше върху гърдите му. Дългите му крака, обути в изпъстрени с кърпки панталони, се протягаха отпуснато, за да завършат в чудновати ботуши с брезентова горна част и подметки, скалъпени от преплетено лико — тях също бе правил сам. Червеникавата брада върху изпитото му лице бе подстригана и със заострен връх, а неговите тъмни очи гледаха безизразно напред изпод раздърпаната и омазана периферия на филцовата шапка.

Той слушаше боботенето на стария двигател, както би слушал мъркането на дружелюбен котарак, и наистина мислеше за него като за

стар приятел, дарявайки го с внимателни грижи. Понякога му говореше насърчително или му разказваше за какво мисли — навик, който не одобряваше и се стараяше да потиска, когато се усети. Той чувствуваше привързаност към хриптящото корито не само защото го носеше през стотиците мили вода, но и затова, че държеше тишината на разстояние.

Бърт не обичаше тишината, която се разстиляше като симптом на гангрена над пустинната суша и вода, но не се страхуваше от нея. Тя не можеше да го принуди, както правеше с много други, да живее в поселенията — с техните добросъседски отношения, шум и илюзорна надежда. Неговото беспокойство бе по-силно от отвращението, което изпитваше към голата земя и продължаваше да го води напред дори когато авантюристите — не намерили никакви приключения — бяха отстъпили пред отчаянието. Той нямаше нужда от нищо друго освен — подобно на циганин — да пътува непрестанно.

Преди години го наричаха Бърт Тесър, но толкова отдавна не беше чувал фамилията си, че почти я бе забравил — както всички други. Сега бе просто Бърт и, доколкото знаеше, единственият Бърт.

— Трябва да се покаже скоро — промърмори той на търпеливия двигател или на себе си, и седна, за да вижда по-добре.

В бреговата линия бе започнала да се забелязва лека промяна. Някакъв бурен се подаваше все по-често сред мършавите храсти — растение с тънко стебло и лъскави, сякаш направени от метал листа, чувствителни към най-лекия полъх на вятъра. Той можеше да ги види как трептят с меки отблясъци и все повече на брой в далечината и знаеше, че ако сега спре двигателя, няма да чуе мъртвата обвивка от тишина, а звънтящите удари на безброй малки твърди листенца.

— Калаени звънчета — каза той. — Да, вече сме близо.

От едно сандъче наблизко измъкна доста изтрита, чертана на ръка карта и се вгледа в нея. След това разлисти някаква също толкова използвана тетрадка и прочете списъка от имена, написан на една от страниците. Той все още си ги повтаряше на глас, докато връщаше листовите в сандъчето, а вниманието си — към пътя, който лежеше отпред. Мина още половин час, докато някакъв тъмен предмет се появи в далечината и прекъсна монотонната линия на брега.

— Показа се вече — каза той, сякаш да окуражи двигателя за последните две-три мили.

Постройката, която дори от разстояние изглеждаше странна, отблизо се оказа просто развалина. Основата бе квадратна и украсена със строги орнаменти, изпълнени някога в орелеф, но толкова загладени сега, че по-фините детайли бяха изчезнали. Едно време тя бе поддържала някаква кула, въпреки че точно каква можеше само да се гадае, защото не повече от първите шест метра на тази горна част от зданието все още съществуваха. Те, подобно на основата, бяха построени от тъмночервена скала и носеха следи от заличена украса. Изправена на стотина метра навътре от брега, нейното уединение бе измамно. Размерът и степента на разрухата, която времето и употребата ѝ бяха нанесли, можеха да бъдат оценени едва когато човек отидеше по-близо до нея.

Бърт продължи по права линия и застана точно срещу постройката, преди да обърне своята тромава лодка. След това зави и се насочи към брега с малка скорост, докато леко докосна полегатата суша. Той изключи двигателя и въздухът се изпълни със звуците на околността — металическия напев на калаените звънчета, жаловитото

скърцане на паянтово колело, въртящо се бавно и неравномерно малко наляво от него надолу по брега и един пресеклив глух звук, идващ откъм развалината.

Бърт влезе в кабината. Тя бе достатъчно уютна, за да му пази завет през студените нощи, но слабо осветена, защото стъкло се намираще трудно. Опипвайки в полумрака, той откри чантата с инструменти и един празен чувал и ги метна през рамо. После прегази плитчината до брега, заби едно колче, за да придържа лодката, ако по някаква случайност спокойната вода се развълнува, и пое с широка бавна крачка към постройката.

От двете ѝ страни и отвъд нея бяха скупчени няколко малки нивички, в които се очертаваха свежи и зелени добре оформените редове на посеви между тесни напоителни канали. До едната стена на каменния куб имаше оградено място и някакъв груб навес, построен от несъразмерни отломъци, които по всяка вероятност са били част от изчезналата кула. Въпреки неугледния си вид навесът беше спретнато поддържан и от време на време иззад него идваше сумтенето на дребни животни. В най-близката стена на куба имаше врата, а от двете ѝ страни — дупки с неправилна форма, които, макар и без стъкло, изглежда бяха прозорци. Пред вратата работеше някаква жена — тя стриваше зърно върху плитка износена скала с нещо като каменна бухалка, която държеше в две ръце. Кожата ѝ бе червеникаво-кафява, нейната тъмна коса — събрана на топка върху главата, а единствената ѝ дреха бе пола от груб домашно тъкан плат, украсен със сложен жълт рисунък. Беше на средна възраст, но мускулите ѝ не бяха отпуснати, нито пък фигурата ѝ беше изгубила стегнатостта си. Когато Бърт приближи, тя вдигна глава и го заговори на местното наречие:

— Здравей, землянино — каза тя. — Очаквахме те, но доста се забави!

Бърт отговори на същия език:

— Закъснях ли, Аника? Аз никога не зная датата, но ми се стори, че е време пак да намина.

Той остави торбите и в същия миг десетина малки баникука се втурнаха да ги изучават. Разочаровани, те се скупчиха около краката му, писукайки настоятелно и вдигнаха своите малки, прилични на маймунски лица към него. Бърт извади от джоба си шепя орехи и им ги хвърли. После седна на един удобен камък и започна да разпитва за

останалите членове на семейството, като си припомняше списъка на имената в тетрадката.

Изглежда бяха добре. Янф, нейният най-голям син, бе заминал нанякъде, но Танак, по-малкият, беше тук, както и момичетата Гика и Зило, мъжът на Гика, децата също, а имаше и ново бебе, откакто бе идвал за последен път. Всички освен бебето бяха на далечната нива, но щяха скоро да се върнат.

Бърт погледна, където му сочеше тя, и видя няколко тъмни точки, които се движеха между правите редове.

— Втората реколта върви добре — каза той.

— ВЕЛИКИТЕ помнят — отвърна тя с безизразен глас.

Той седеше и я гледаше как работи. Нейният цвят и багрите на пейзажа го караха да мисли за картини, които бе виждал преди години — от Гоген, ако си спомняше добре! — въпреки че тя не притежаваше чертите на онзи тип жени, които бе рисувал Гоген. Вероятно художникът нямаше да види красотата в нея, както и самият Бърт не бе успял отначало. Марсианците, с тяхната крехка конструкция и тънки кости, му се сториха болнави и хилави, когато ги видя за първи път, но постепенно свикна с тази разлика. Всяка земна жена би изглеждала странна и тантуреста сега, предполагаше той, ако изобщо му се случеше да види някоя.

Усетила втренчения му поглед върху себе си, Аника отпусна бухалката и обърна глава към него. Тя не се усмихна, но в нейните тъмни очи имаше доброта и разбиране.

— Изморен си, землянино! — каза тя.

— Отдавна съм изморен — отвърна Бърт.

Тя кимна със съчувствие и пак подхвана работата си.

Бърт разбираше. И знаеше, че по своя тих начин тя също разбира. Те бяха кротък, чувствителен народ, при това и откровен. Бе трагедия, една от цяла поредица подобни трагедии, че първите земни жители, дошли на Марс, ги бяха оценили като слаба, изчерпана раса, „туземците“, по-низши същества, които трябва да бъдат изтласкани и експлоатирани, когато е изгодно. Сега това бе забравено, защото едни познаваха марсианците по-добре, както и той самият, а други живееха в поселенията и рядко ги виждаха, но Бърт все още чувствуваше срам за своя собствен народ, когато помислеше за миналото.

След няколко минути тя попита:

— Колко време стана, откакто обикаляш?

— Около седем от вашите години — това прави почти четиринадесет наши.

— Това е много време. — Тя поклати глава. — Много време, когато скиташ съвсем сам. Но вие, земляните, не сте като нас. — Тя отново се вгледа в него, сякаш се опитваше се открие тази разлика в очите му. — Все пак не чак толкова различни... — добави Аника и още веднъж бавно поклати глава.

— Чувствувам се отлично! — рязко отговори Бърт. После смени темата. — Каква работа има за мене този път? — попита той и остана да седи, слушайки разсеяно, докато тя изреждаше колко тигани се нуждаят от поправка, какви нови неща са й необходими за домакинството, как колелото вече не изкарва достатъчно вода, как Янф се опитал да закачи отново вратата, когато тя се извадила заедно с пантите и колко зле се справил... Но Бърт не чуваше почти нищо, защото мислите му блуждаеха — може би това бе едно от нещата, които се случваха, когато човек толкова дълго е сам.

II

Когато каза, че се чувствава отлично, Бърт просто се защищаваше — той знаеше това и бе сигурен, че тя също го знае. Никой от земляните не се чувствуваше „отлично“. Едни се стараеха да изглеждат самоуверено, други — не, но тревогата живееше във всеки. Част от тях бродеха неспирно като него самия, но повечето предпочитаха да изгният бавно и алкохолично в поселенията. Други, решени да задържат виденията от своите сънища, бяха взели марсиански момичета и сами се опитваха да станат марсианци. Бърт ги съжаляваше. Той бе свикнал да вижда как лицата им се проясняват и познаваше тяхното нетърпеливо желание да говорят, когато отидеше да ги навести. И винаги спомени, носталгични възпоминания.

Бърт беше избрал живота на скитник. Бездействието много скоро бе показало своя ефект в поселенията и човек нямаше нужда от голяма далновидност, за да разбере какво щеше да се случи там. Затова той беше прекарал цяла марсианска година в строене на лодка, нейното екипиране, в правене на тенджери и тигани за продан и набавяне на инструменти и всякакви припаси, а щом веднъж заживя като калайджия, неспокойствието на самото му съществуване го тласкаше към вечно движение. В поселенията се застояваше рядко, и то само когато се отбиваше да вземе гориво за двигателя или за кратко време през зимата, за да прави тигани и други полезни за търговията му стоки, а накрая винаги беше щастлив, че си отива. Всеки път, когато се отбиваше там, израждането му се струваше по-забележимо и още няколко от тези, които познаваше, бяха потърсили успокоение в алкохолното отравяне.

Но напоследък той бе почувствувал промяна в себе си. Нespoкойствието все още не му позволяваше да остава по-дълго от необходимото в поселенията, но вече не беше толкова силно колкото преди, нито пък изпитваше предишното удовлетворение от обиколката и пътуванията, които сам планираше. Той не чувствуваше нужда да се присъедини към другите мъже и техния начин на живот, но бе започнал да разбира страха им да останат сами, който ги задържаше заедно и

дори защо намираха спокойствие единствено в алкохола. Понякога го обземаше тревога от самия факт, че се е променил достатъчно, за да е способен да им съчувства.

Всичко бе от възрастта, предполагаше Бърт. Когато направи своя първи и последен полет с ракета, той беше едва на двадесет и една години, а почти всички останали — десет, петнадесет, двадесет години по-възрастни. Сега го заразяваха настроенятията, които те бяха изпитвали още тогава — безцелност, безнадеждност и копнеж по неща, изчезнали завинаги.

Точно какво бе станало на Земята не знаеше никой и никога нямаше да научи. Техният кораб бе напуснал Лунната база и от четири дена пътуваше към Марс, когато се случи всичко... Един от спътниците на Бърт, малко по-възрастен от него самия, го беше вдигнал от леглото му и завлякъл пред илюминатора. После заедно се бяха взирали в гледка, която остана запечатана завинаги в съзнанието му — Земята се разцепи, а от разширяващите се пукнатини бликаше нажежен до бяло огън!

Едни казваха, че вероятно някой от атомните складове е прехвърлил критичната маса и е предизвикал верижна реакция, други противопоставяха мнението, че ако това бе вярно, Земята нямало да се разцепи, а щяла да изгори в корона от пламъци, да се превърне в мъглявина и да изчезне в небитието. Последваха дълги невежи спорове относно възможностите за верижна реакция, ограничена в рамките на определени елементи, които от време на време възникваха отново. Истината бе, че никой не знаеше. Единствено сигурен оставаше фактът, че планетата се беше разкъсала и сега, раздробена на пояс от неизброими астероиди, продължаваше да обикаля около слънцето като дъжд от метеори.

На някои от мъжете бе необходимо доста време, докато повярват това, което бяха видели с очите си — те понасяха най-тежко истината, когато действително я проумяваха. Други пък откриваха, че съзнанието им отказва да разбере и приеме този факт — за тях Земята продължаваше да бъде реалност, недостижима завинаги, но съществуваща. На кораба господствуваше деморализация — едни искаха да се върнат назад, безразсъдно убедени, че са длъжни да бъдат там и да помагат по някакъв начин. След време това тяхно желание се превърна в непрестанно недоволство, че не им е било позволено да го

направят. Капитанът и всички останали бяха решили, че не остава нищо друго освен да поддържат своя курс към Марс.

Тревогата на навигаторите нарастваше заедно с неточността на предварителната траектория, която ставаше все по-ненужна сред хаоса от постоянно променящи се орбити наоколо. Те бяха гледали в почуда как освободената Луна напуска пътеката си и отплува през пространството, управлявана от неизчислими гравитационни сили, докато накрая попадна в хватката на гигантския Юпитер. Дълго преди да се случи това, корабът бе извършил успешно своето последно кацане на Марс, като резултат на комбинация от изчисления и предположения.

Там вече бяха дошли и други — изследователски ракети от Астероидния пояс и отвъд него, търговски кораби от луните на Юпитер, отклонени от техния курс към Земята. Някои от очакваните никога не пристигнаха, но в крайна сметка двадесетина ракети почиваха на Марс, без да имат дом, който да търсят. Няколкостотин мъже стояха бездейни заедно с тях. Освен екипажите имаше още и миньори, сондьори, специалисти по пречистване на метали, геолози, изследователи, персонал за поддържане на космически станции, заселници и всякакви други, захвърлени заедно сред един чужд свят и принудени да се приспособяват към него.

Имаше също и две жени — стюардеси или домакини. Добри момичета, а в началото и дружелюбни, макар и не кой знае какви красавици. Но обстоятелствата бяха срещу тях и те бързо се спуснаха до учудващите дълбини на покварата, които само добрите жени могат да достигнат, тръгнат ли веднъж по този път. Предполагаше се, че всяка от тях бе станала причина за десетки убийства, преди някой да открие, че те също са податливи на отстраняване чрез този метод. След това страстите се поуспокоиха, а пиенето се превърна в основно развлечение.

Би могло, казваше си Бърт, да бъде и по-лошо. И наистина бе така за тези, които бяха оставили жени и семейства на Земята. Неговата лична загуба не можеше да се сравнява с тяхната — майка му бе умряла преди няколко години, а баща му доживяваше спокойна старост. Имаше и едно момиче — очарователно създание с коса като червено злато, което с времето ставаше все по-хубаво в спомените му. Елза бе нейното име, но между тях нямаше нищо сериозно и въпреки че му беше приятно да си мисли, че тя би могла да се омъжи за него, никога не се

беше опитал да открие дали наистина щеше да го направи или не. Освен това съществуваха и слабото успокоение, че той беше на Марс и поне малко по-добре от тези, пленени от влажната горещина на Венера или от студените луни на Юпитер. Животът предлагаше нещо повече от непрекъснатата борба за оцеляване и макар то да не беше много, все пак му се струваше, че е по-добре да потърси и види каквото има, отколкото да удави младостта и силата си в алкохол заедно с останалите. Така бе започнал да строи своята лодка.

Бърт все още смяташе това за най-доброто и най-мъдрото нещо, което някога е правил. Работата го беше държала прекалено зает, за да му остане време за униние, а след това, когато тръгна да пътува, той се чувствуваше като изследовател, като откривател на хилядите и хиляди мили унесени в спокоен сън канали, чиято повърхност браздеше. Отначало пред него стоеше задължението да опознае марсианците и да открие, че та са доста по-различни от това, което му бяха казвали за тях. Тази задача включваше изучаването на езици, които по структура се отличаваха напълно от неговия собствен, заедно с техните местни наречия и той се беше занимавал усърдно, докато започна да говори четири диалекта по-добре от всички други земляни, които познаваше, и можеше да се оправя сносно на още няколко. Напоследък бе открил, че обикновено мисли на един от тях. Лодката пърпореше бавно от една населена област към друга по притихналите води на каналите, които понякога приличаха на морета, широки по шестдесет-осемдесет мили, а друг път бяха по-тесни от миля. Колкото повече опознаваше тези огромни водни пътища и тяхната многобройност, толкова по-голямо ставаше неговото първоначално изумление — дори след дългите години, през които ги беше кръстосвал, той не се бе добрал до някаква идея как са били построени. Марсианците не можеха да му кажат нищо определено — това бе дело, извършено от ВЕЛИКИТЕ много, много отдавна. Постепенно той свикна да приема каналите както и всичко друго — беше благодарен на ВЕЛИКИТЕ, които и да бяха те, за прокарването на тези гладки магистрали по цялата планета.

Бърт се научи да уважава марсианския народ. Тяхното спокойствие, липсата на припряност и кроткият им, чужд на всякаква крайност нрав бяха упоителна противоотрова за неговата

предприемчивост и вечно настървение за работа. Много скоро той разбра, че обвиненията в леност и слабост, които другарите му отправяха към тях, бяха просто неразбиране на същества, чийто мисловен апарат функционира по различен начин и със сигурност възприема живота по различен начин; същества, чиито възгледи за добродетелите бяха напълно чужди и той откри как неговите способности могат да компенсират несъвършенствата им в замяна на храните, които та умееха да отглеждат.

Оттогава се скиташе насам-натам по планетата и калайдисваше стари кухненски съдове или правеше други дребни поправки като отплата за хляба и подслона, които му даваха, но никъде не оставаше задълго. Едва напоследък той постепенно бе започнал да осъзнава, че неспокойствието, което все още го владееше вече не може да бъде уталожено единствено чрез самотни пътешествия, ако пътешествията изобщо някога са били спасение.

Бърт не забеляза, че Аника бе престанала да говори, след като мислите му започнаха да блуждаят. Той нямаше представа колко време беше изминало, когато тя спря да чука, за да вдигне глава и де каже:

— Връщат се вече.

Двамата мъже вървяха първи, навели глави и задълбочени в разговор. Те бяха с фина, почти хилава конструкция според земните разбирания, но Бърт бе престанал да прилага чужди стандарти — той ги прецени като добре сложени и силни. Жените идваха след тях. Гика носеше най-малкото от трите деца, докато другите се държаха за ръцете на сестра ѝ, която им се усмихваше. По земното летоброене Гика вече бе около двадесет и пет, мислеше си той, а Зило — четири години помлада. Подобно на майка си те носеха грубо изтъкани поли с ярки цветове, а косите им бяха събрани високо на главата и прихванати със сребърни фиби; също както и нейните, движенията им бяха плавно-ритмични. В първия момент той едва позна Зило — не я беше заварил в къщата по време на двете си последни посещения и промяната в нея бе достатъчна, за да го прави несигурен.

Когато приближиха, Танак забеляза Бърт и тръгна към него. Поздравът му бе радостен и любезен. Другите също дойдоха и го

наобиколиха, както правеха винаги, а видът им издаваше тяхното желание да си припомнят как изглежда един землянин.

Аника събра брашното и изчезна в каменния фронтон на кулата, където беше техният дом. Всички останали я последваха, като бърбеха с Бърт, и се смееха, искрено зарадвани да го видят отново.

По време на обяда Танак му разказа още веднъж за всички неща, които се бяха износили, счупили или развалили. Изглежда нямаше нищо сериозно, поне нищо, което един обикновен занаятчия не би могъл бързо да поправи. И все пак това беше една от областите, в които се криеше истинската стойност на неговия талант — когато на него му бяха необходими пет минути, за да открие някоя неизправност и да намери начин за нейното отстраняване, те имаха нужда от пет седмици внимателно размишление, но дори тогава съществуваше немалка вероятност да не постигнат никакъв успех на практика. Съвършеният антимеханизъм на характера им все още го учудваше. Това качество те никога не бяха развили отвъд границата на абсолютната необходимост — черта, която заедно с тяхната пасивност вероятно се дължеше на факта, че те никога не са били доминиращата раса на планетата, докато не бе останало почти нищо, над което да доминират. Тези тайнствени ВЕЛИКИ същества, които бяха построили каналите и разрушените сега здания и градове, а после бяха изчезнали по някакъв незнаен начин преди векове или може би хилядолетия, са били истинските владетели. Изглежда че под тяхна власт идеята за воюване и битки не бе имала дори най-малък шанс да се развие, а всякакво усъвършенстване на техническите способности е било напълно ненужно. Като резултат от това тази традиция бе вкоренена достатъчно дълбоко, за да не бъде отхвърлена никога. Не беше трудно да се долови тяхното блуждаещо, подсъзнателно убеждение, че машините са табу. Марсианците все още отправяха своите молби към ВЕЛИКИТЕ, които „помнеха“. Бърт много искаше да научи какви са били тези ВЕЛИКИ и дори как са изглеждали, но никой не можеше да му каже.

След като ядоха, той излезе навън да стъкне малко огнище и да приготви инструментите си. Те му донесоха тигани, мотики и други неща за поправяне, а после всеки се зае със своята работа. Само трите деца останаха да гледат. Та насядаха по земята около него и докато му задаваха своите безбройни въпроси, започнаха да си играят с малките подскачащи баникуки. Бърт подхвана разказ за Земята — за огромните

гори и светлозелени хълмове, за облаците, които плуват в искрящосините небеса през лятото, за внушителните зелени вълни с бели гребени, за планински потоци, за континенти, в които няма пустини, а през пролетта навсякъде растат диви цветя, за древни градове и малки селца. Те не разбираха повечето неща, за които говореше той, а сигурно вярваха на още по-малка част от тях, но продължаваха да слушат, а Бърт не спираше да разказва, сякаш забравил трите деца около огъня, докато не дойде Аника да ги изпрати при майка им. Когато те изчезнаха в очертанятия на вратата, тя седна на земята близо до него.

Слънцето щеше скоро да залезе и той вече усещаше хладината на разредения въздух. Аника изглежда не я забелязваше.

— Не е хубаво да си самотен, землянино! — каза тя. — Отначало когато човек е млад, а светът — все още интересен, всичко е красиво, дори само за себе си, въпреки че е по-добре да бъде споделено. По-късно вече не е така.

Без да вдигне поглед от медния тиган, който калайдисваше, Бърт промърмори:

— Обичам сам да се грижа за себе си. Длъжен съм да го правя.

Тя седеше, загледана в далечината отвъд блещукащите калаени звънчета и още по-далече — отвъд утихналите води зад тях.

— Когато Гика и Зило бяха деца, ти често им разказваше приказки за Земята, но това не бяха приказките, които разказваше сега. В онези дни говореше за огромни градове, в които живеят милиони хора от твоя народ; за големи кораби, приличащи на осветени дворци нощем, за машини, пътуващи по земята с невероятна скорост, и за други, които летят отгоре дори още по-бързо; за гласове, които могат да бъдат чути едновременно по цялата планета и за много други чудни неща. А понякога пееше странни, игриви земни песни, за да ги разсмиваш. Тази вечер разказът ти беше съвсем друг.

— Има хиляди неща, за които можа да се говори. Не е необходимо всеки път да разказвам едно и също! — каза Бърт. — Защо трябва да го правя тогава?

— Това, което трябва да кажеш, има по-малко значение от това, което казваш в действителност. Но защо го казваш, е по-важно и от двете — отвърна Аника тихо.

Бърт раздуха жарта в огъня и зарови парче желязо под въглените.

— Вчерашният ден никога не е бил в бъдещето. Човек не може да живее назад във времето — добави тя.

— Бъдеще? Какво бъдеще очаква Марс? Тази планета е изтощена, тя умира. А вие просто чакате смъртта си заедно с нея — отговори Бърт с нервен глас.

— Нима Земята също не е започнала да умира още от момента, в който се е откъснала от Слънцето? Въпреки това си е заслужавало да се строи върху нея, да се изгражда цивилизация, нали?

— Кой знае? — в гласа му прозвуча горчивина. — Нима е било необходимо?

— Ако не си заслужаваше, би било по-добре никога да не бяхме съществували — отговори Аника.

— Кой знае? — попита той отново, този път предизвикателно.

Тя обърна глава, за да го погледне.

— Зная, че не мислиш така наистина...

— Какво друго трябва да мисля? — каза той.

Светлината на деня постепенно избледняваше. Бърт покри огнището с един камък и започна да прибира инструментите си. Неочаквано Аника го попита:

— Защо не останеш тук при нас, землянино? Време е да си починеш...

Той я погледна с учудване и поклати глава автоматично, без да се замисли. Още много отдавна бе избрал за себе си живота на скитник и

не можеше да подлага на изпитание силата на това свое решение. Но Аника продължи:

— Би могъл да ни помагаш тук — каза тя. — Нещата, които са трудни за нас, за теб са лесни. Силен си колкото двама от нашите мъже. — Тя обърна глава към спретнатите малки нивички зад разрушената кула. — Мястото е хубаво, а с твоя помощ би могло да стане и по-добро. Ще има повече ниви и повече добитък. Ние ти харесваме, нали?

Бърт седеше, загледан в полумрака и толкова неподвижен, че един баникук се покатери да надникне в джоба му. Той избута малкото същество настрана.

— Да, винаги съм обичал да идвам тук, но...

— Но какво, землянино?

— Именно това „землянино“. Моето място не е тук с вас. Аз не принадлежа на никое място. Просто идвам за малко, а после продължавам нататък.

— Би могъл да бъдеш част от нас — стига да искаше. Ако някой възкреси Земята, сега тя ще ти бъде по-чужда, отколкото Марс.

Бърт поклати глава — в това той никога не можеше да повярва.

— Ти не допускаш подобна мисъл, защото я смяташ равна на предателство, но аз предполагам, че въпреки всичко това е самата истина — каза Аника.

— Не е възможно! — Той отново поклати глава. — Във всеки случай — какво значение има...

— Има значение дотолкова — отвърна тя, — че ти скоро ще откриеш, че животът не е нещо, което може се бъде отречено само защото не го харесваш. Човек не е настрана от живота, той е една страна от него.

— Какво общо има между всички тези неща? — попита Бърт.

— Това, че просто да съществуваш не е достатъчно. Човек съществува чрез знанията си, но започва да живее едва когато се научи да дава и да получава.

— Разбирам — отговори той колебливо.

— Не мисля, че разбираш... все още. Но ще бъде по-добре за теб да разбереш и по-добре за нас, ако останеш. Тук е и Зило.

— Зило? — повтори Бърт учудено.

III

Зило дойде на брега на следващата сутрин, докато той поправяше колелото. Тя спря на няколко крачки от него, седна на пясъка и като опря брадичка на колената си, започна да го наблюдава. Той вдигна поглед към нея и очите им се срещнаха. В този момент нещо напълно неочаквано се случи с Бърт — вчера бе видял в нея едно пораснало дете, днес всичко беше по-различно. Той почувствува болка в гърдите и някакво неравномерно блъскане, изведнъж усети кожата върху слепоочията си странно опъната, ръката му започна да трепери така, че почти изпусна лоста, който държеше. За миг облегна гръб на колелото, вторачен в нея, но неспособен да говори. Стори му се, че е минало дълго време, преди да успее да каже нещо, а думите звучаха несвързано в собствените му уши.

Бърт никога след това не можа да си спомни за какво са говорили. Помнеше единствено как бе изглеждала тя — нейното изражение, дълбочината на тъмните ѝ очи, кротките движения на устата; начинът, по който слънчевите лъчи се разливаха върху кожата ѝ подобно на мекото сияние върху добре излъскана мед; прекрасните очертания на гърдите ѝ, стройните крака под ярките цветове на полата; стъпалата ѝ, заровени в златото на пясъка. Имаше хиляди неща, които не беше забелязвал никога преди това — нежната извивка на ухото, начинът, по който падаше косата ѝ; водопадът от немирни къдрици, застинал на главата ѝ под магическата сила на трите сребърни фиби; изяществото на нейните ръце и пръсти; перлената прозрачност на зъбите ѝ и още много чудеса, кой знае защо незабелязвани досега.

От този ден Бърт не помнеше нищо друго освен чувството, че някой го разкъсва бавно и болезнено на парчета и усещането, че понякога наднича към света през едно от тях, а друг път — през друго. Той се виждаше в лодката, оградена от двете страни с огромни пустинни пространства; виждаше как се крие от внезапните пясъчни бури в малката кабина, където изсушаващият гърлото пясък успяваше да проникне въпреки цялата му изобретателност; или пък как пърпори

от една населена област в друга, за да върши, както обикновено, работата на калайджия. Такъв живот бе избрал за себе си, с такъв живот постепенно бе привикнал — би могъл отново да заживее както преди и да забрави Зило — и все пак Бърт знаеше, че няма да му бъде лесно да я забрави. Имаше картини, които непрестанно изплуваха пред очите му и той не успяваше да ги изтласка в миналото — усмивката на Зило, докато играе с децата на сестра си, нейната походка, фигурата ѝ, самата Зило; мечти, раждащи се неочаквано и без да може да се защити от тях; видения, които завладяват съзнанието му въпреки неговото решение да не ги допуска до себе си — топлината на Зило, отпуснала глава на гърдите му, разпиляната коса по раменете ѝ, прекрасният цвят на младото ѝ тяло, отмората да имаш на кого да откриеш сърцето си, надеждата да бъдеш разбран от някого. Всичко това го разкъсваше с онази болка, която човек изпитва при отлепването на втвърдена превръзка от прясна рана.

След вечерята Бърт отиде настрана от другите и се скри в лодката. Докато гледаше към нея по време на яденето, беше му се сторило, че тя долавя всички негови мисли и дори знае повече за тях, отколкото той самият. Тя не се издаваше нито с жест, нито с някакъв знак, но без съмнение разбираше всичко и това го плашеше. Той не знаеше дали се надява или се страхува, че Зило може да го последва в лодката — но тя не дойде.

Слънцето бавно залезе, а той продължаваше да седи, без да усети, че е започнал да трепери в студената марсианска нощ. Едва след известно време се раздвижи вдървено и стана. После прегази плитчината и излезе на брега. Фобос хвърляше своята бледа светлина над нивите и неплодната земя около тях. Разрушената кула беше една безформена черна сянка.

Бърт стоеше, загледан в бездънната тъмнина, където някога се намираще неговият дом. Марс беше клопка, която го принуждаваше да живее, но той нямаше да позволи на никого да го разглези и опитоми, нямаше да допусне да бъде измамен чрез нежности да забрави пронизващата злоба, която изпитваше към съдбата. Неговата вяръност принадлежеше на Земята и спомена за нея. Щеше да е по-добре, ако бе умрял когато планините и океаните на Земята се бяха разцепили; ако

бе станал една от милионите пращинки, обикалящи като призрци в тъмнината. Съществуването вече не беше просто единствената алтернатива на живота — то бе символ на протеста срещу своеволията на съдбата.

Той дълго се взира в небето с надеждата да види поне един от астероидите, които някога са били кътчета от обичаната майчинска Земя — и може би сред безбройните точки, които блещукаха, той наистина успя.

Изведнъж го заля чувството на изоставеност — една неутолена пропаст от самота се отвори в него. Бърт стисна юмруци, вдигна ги високо над главата си и ги размаха към безучастните звезди, докато сълзите се стичаха по бузите му.

Когато далечното боботене на двигателя заглъхна бавно в тишина, единствено звънтенето на калаените звънчета остана да обезпокоява нощта. Зило погледна майка си с насълзени очи.

— Отиде си! — прошепна тя отчаяно.

Аника взе ръката ѝ и я притисна успокоително:

— Силен е, но силата идва от живота — никой не може да бъде по-силен от живота. Той скоро ще се върне — съвсем скоро. — Тя вдигна ръка и погали косата на дъщеря си. — Когато дойде, бъди нежна с него. Тези земяни изглеждат големи, но във всеки от тях живее по едно изгубено дете...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 2 от 1983 г.
Илюстрации: Никифор Русков

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.